

уопште могуће, прибећи и некој врсти релативизације сопственог становишта, пошто се чини да наши данашњи полемичари верују да иза онога што они заступају стоји сам Бог. Сва питања могу да буду предмет мирне расправе, темпераменти не могу да буду препрека достојанству у нашем односу према другима. Моје полемичко искуство је релативно мало, могло би се рећи и мизерно, али верујем да ни једног опонента нисам лично повредио, јер ми то и није био циљ, пошто сам веровао да ми расправљамо о некој ствари и неком предмету и да је та ствар и предмет изнад наших личности.

У нашем данашњем књижевном тренутку могући су сви познати видови полемика (образлагање новина, расправе о вредновању, питања везана за дистрибуцију књижевне моћи и утицаја), једино је незгодно да се полемике заснивају на анимозитетима. Невоље које су нам се сручиле на главу утицале су и на опадање јавне комуникације, па је отуда данас теже ванкњижевне разлоге прикривати. Они се одмах виде и зато је ниво данашњих полемика у директној вези са предметом. Е, да није предмета, какве бисмо полемике водили!

Гојко Тешић

ПОЛЕМИКА ВИШЕ НЕ СТАНУЈЕ ОВДЕ

Српски интелектуални простор је дефинитивно разорен. Узрок тој апокалиптичној разорености, располућености, распамећености, није само у катаклизмичкој реалности која нас је бестијално поништавала последњих десетак година. Узроци тог „расула памети“ су много „префињенији“, „суптилнији“, незамисливо погубни ... Пољуљани вредносни принципи, „котеријаштво“, поништена морална начела, одсуство сваке врсте начелности и принципијелности, али са врло уочљивим, чак бих рекао доминантним „постичким моделом“ који би се могао одредити као егоизам, егоцентризам, генерацијска искључивост, намерно слепило за друге вредности, идеолошка пометња и смутња која је довела до чудовишног поништавања културноисторијског и уметничког контекста – једном речју, националне културе и традиције у целини (по тој врсти лудила вероватно смо јединствени у светском културном и историјском контексту – неки то сулудо дефинишу као наднационално, надисторијско, интернационално, космополитско, мултикултурализам, итд.). Одмах да кажем: о свему се можемо спорити и сукобљавати, али не да бисмо поништали, показали, ругали се сопственој традицији која је, неоспорно, израстала и укорењивала се у шири европски/светски културноисторијски и уметнички контекст.

Ствари би, дакле, требало именовати на прави начин. На сцени је владавина књижевне мафије: да ли оне са националним, наднационалним, космополитским, мултикултуралним предзнаком, или неким другим. Свако из свога угла моћи, коју му одређују разнолике институције, кроји културну политику која на *најлепши* начин илуструје претходно речено.

Можда је најбруталнији пример манифестација оних духова који су се испилили из некад многобројних комитета (дакле, са изразито комунистичким обележјима!) и који су довођени за „ручице“ у издавачке куће, културне рубрике листова и других медија (без икаквих конкурса!) а данас

су, у зависности од медија – једни изразите „грађанске”, „десничарске”, други „националистичке” и „наднационалне”, и какве све не интелектуалне утваре. Било би узбудљиво позабавити се само развојним путањама тих *стваралачких ујивара* ... А то је, без много увијања, модел по коме у српском духовном контексту делује књижевна мафија различитих стремљења, тенденција, оријентација, итд.

Манифестовање овог малигног корова најочљивије је у критичком ангажману који, као да је сасвим природно, имплицира генерацијску, односно поетичку ригидност, искључивост. Наравно, тај тип критичке акције је сасвим нормална и релевантна појава само под једним условом: постојање вредносне апаратуре која искључује мржњу и нарцистичку пристрасност. Но нажалост, данас и овде, под овим небеским сводом (и са географским и са националним ознакама) – то једноставно не функционише. Да би нека вредност била контекстуализована, мора припадати некоме кругу, групи, котерији, некоме *изму*, а што је најгоре, мора бити у оним круговима које сам наводи на почетку овога текста. Неприпадање ниједној од тих групација значи и непостојање на стваралачкој сцени српске културе.

(*Почетком пролећа 1997*)

(*Пост скрийпум, крајем пролећа 1998*)

Причати о полемици у нашим „распамећеним” и интелектуално разореним духовним/стваралачким просторима није нимало једноставно. Полемички дискурс истинске аргументације, моралне снаге, интелектуалне чврстине и честитости, у назначеном простору је најпросто немогућ. Поодавно је у српском стваралачком контексту тај тип говора постао изузетна реткост. Овде се већ деценију исписују опгужнице – у тим пословима и левица и десница, и тзв. грађански интелектуални сој (мултикултуралци), национално и антинационално острашћени бојовници, постигли су *изузетне резултате*.

Истински, иновативни стваралачки полемички рукопис је данас и овде у земљи Страдији претежност првога реда – дакле у земљи којој је изнад свега преко потребно проветрити Аугијеве штале српске књижевности, уметности и науке. Ово је време најбруталније памфлетске острашћености – време кича и безумља, политичког лудила које је уништило истинску духовност ...

У полемички говор верујем ... Нажалост, из стваралачког контекста најновије српске књижевности потиснут је као жестока опасност ... Као свој прилог полемичким расправама доносим и своје тезе о часопису као важном књижевној чињеници. Можда ће овај прилог бити и нека врста позива на полемичку расправу о српској књижевној стварности?! ...

ТЕЗЕ ЗА ЈЕДНУ НЕНАПИСАНУ ПРИЧУ О ЧАСОПИСИМА

Уважена господо!

1) Можда је најпримереније да почнем са провокативним слоганом „Баш напротив!“. Још увек сам жив и у овој средини стварам нешто што је у одредници овога скупа: *Сајам културне периодике*. А да ли је то вредно или није – е, о томе се може, и било би уосталом и нормално, расправљати. Дакле, ни *Ишака* ни *Алманах Винавер*, ни *Авангарда* нису укључене у отмени серкл „Асоцијација СКУП“ – реч је о неприпадништву (зашто? то вероватно знају СКУП-овци?) Рекоше ми јуче пријатељи новинари да је један од скушних уредника једног од СКУП-ових часописа (на некој недавној конференцији за штампу о целој овој парадии) нервозно поставио питање присуства тзв. „већ угашених часописа“. Неупућеност дотичне господе могу протумачити само једном речју: слепило.

2) На овоме сајму сам (не и у СКУП-у, у коме се сигурно нећу наћи због назначеног зло-намерног слепила! – јер је прича о наведеним периодичним публикацијама отменој господи из те отмене институције веома позната) по препоруци госпође Бранке Булатовић, иначе изврсног знајца српске књижевне периодике од постања до данас, и на молбу госпође Весне Даниловић. А ако пак нервозним, зајатуреним, дубоко-парадно замишљеним часописотворцима нешто смета, ево им згодне прилике да о томе јасно и гласно прозборе коју сувишлу! За ту врсту дијалога није потребна потуљена и подмукла прозивка на конференцијама за штампу (на коју такође, узгред буди речено – нисам ни позван!). Пошто сам овој манифестацији очигледно мимо унапред утврђених правила и норми (дакле, серкловских протокола!) ја ћу у знак захвалности госпођама Булатовић и Даниловић ипак рећи само оно о чему сам мислио да говорим данас и овде:

– Своју причу о периодичности намеравао сам започети помало програмски: о „часопису као књижевном облику“ (теза Виктора Шкловског) ...

– Потом о књижевним часописима као најдинамичнијим (наравно, ако емитују вредности!) деловима књижевног организма ... О часописима као жили куцавици једне књижевности ...

– О часопису као једној од кључних чињеница у обликовању књижевне културе, књижевног живота (спорови, полемике, радикални ломови, свађе). О производњи вредности, искључивости, невредности ...

– О књижевним часописима као скривеном благу које историчари литературе маргинализују, покатакд и занемарују и, наравно, производе искривљену, фалсификовану историју књижевности ...

– О уметности обликовања нових периодичних публикација а против часописа у којима су поштари ипак најутицајнији и највреднији уредници (против периодикума у којима се све и свашта штампа, против штанц-часописа, „имитационих часописа“ ...)

– О коби генерацијске искључивости као новом систему литерарног примитивизма и силецијства ...

*Текст прочитан на саветовању о часописима данас *Зашто и чему?!*, одржаном у оквиру *Сајма културне периодике* у Културном центру Београда, 31. марта 1998.

– О часописима као индивидуалним пројектима – о ономе што је вероватно најзначајније на часописној сцени Србије данас: блистав *Градац* Бранка Кукића, краљевачка *Повеља*, *Источник* Милутина Петровића, *Поезија* (изузетно освежење!) Слободана Зубановића и Милутина Петровића, *Писмо* Раше Ливаде (које је нажалост неке своје пројекте угасило) ...

– О уредничкој устајалости, учмалости, вишегодишњем умножавању једне те исте матрице која, по природи ствари, завршава као мултипликовање досаде ... О нормалној и пожељној ситуацији гашења таквих часописа ... И о природној и преко потребној учесталости покретања сасвим нових, нетипичних, узбудљивијих часописа ...

– О томе како су неки вредни часописи угашени ... О појави ново-соцреалистичког уређивачког курса ударања истоветног печата (из недеље у недељу, из дана у дан) неких нових, добро подупртих и добро организованих идеолога мржње, искључивости, безобзирности ..

– Итд., итд.

Да скратим: наставак *Авангарде*, *Алманаха Винавер* следи, а нервозна и надмена постмодернистичка фаланга може показати бар мало елементарне пристојности у сукобу са тим неоспорним чињеницама, ипак, постојања. Можда крене и најављена *Анџологија*. А ко зна, можда и *Ишџака* оживи, која је, очигледно, и разлог за један, у најмању руку примитиван гест скупа надмених, повлашћених и умишљених уредничких жутокљунаца и ... Дакле, и даље ћу покретати и уређивати часописе, ревије, па макар се појављивали само једном и никад више. „Ту и тамо! Баш напротив!”

Александар Јерков

ПОЛИТИКА УМЕСТО ПОЛЕМИКЕ

Ценим вашу жељу да се поведе разговор, те ћу вам упутити неколико речи, иако је основни проблем то да се заправо нема с ким озбиљно полемисати – а немоли академски, мирно и трезвено, теоријски и поетички расправљати о књижевности.

Да је управо тако, илустроваћу вам једним недавним примером који ми се чини посебно забавним. Господин Александар Илић, који се иначе интересовао за модерну књижевност и тзв. чешке структуралисте, чак и за Паточку, дакле човек који би очито морао бити близак модерном сензибилитету, напokon, колега са Одсека за општу књижевност Филолошком факултета у Београду, а то би требало да значи боља памет и финији дух, у неуспелој полемици на једној трибини овако је формулисао своју најдубљу мисао: „постмодернизам је стаљинизам”. Затим је обећао свој велики есеј о томе, есеј који, наравно, „само што није готов”.

Са тиме се полемисати не може, осим што је то остатак једне тоталитарне праксе по којој се све своди на једно те исто, а то је онда, разуме се, оно најгоре. Управо је наслеђе стаљинизма корен за овакву врсту оптужби које се упућују књижевности и култури. Тако не ваља говорити чак ни ако је то у незнању. То што живимо у репресивном, тоталитарном друштву, плод је социјалистичког наслеђа, популизма, шовинизма, манијакалних владалаца, али нипошто није разлог да се бесмислено оптужује важан